

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Kuurot tulkit: koulutus, työnkuva ja yhteistyö
kuulevien tulkkien kanssa**

Kiia-Riikka Nurmi & Anniina Paanala

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

4/2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Kiia-Riikka Nurmi & Anniina Paanala	Sivumäärä 33 ja 3 liitesivua
Työn nimi Kuurot tulkit: koulutus, työnkuva ja yhteistyö kuulevien tulkkien kanssa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Zita Kóbor-Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Viittomakieliset Palvelut Aro Oy, Tarja Sandholm	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus Suomen kuuroista tulkeista. Tavoitteenamme oli vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Millainen koulutustausta kuuroilla tulkeilla on? Millainen on kuuron tulkin työnkuva? Millaista yhteistyötä kuurot ja kuulevat tulkit tekevät työelämässä? Työmme on ammattialallemme hyödyksi, sillä se toimii hyvänä valmistautumisvälineenä niin kuuroille kuin kuuleville tulkeille tilanteisiin, joissa on molempia tulkkeja läsnä. Lisäksi opinnäytetyömme on hyvä pohja kuuroihin tulkkeihin liittyville jatkotutkimuksille.</p> <p>Opinnäytetyön aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla yksilöhaastatteluilla. Teimme materiaalin sisältöanalyysin katsomalla haastattelut nauhalta läpi ja kirjoittamalla muistiinpanot valittujen teemojen mukaan. Haastateltavinamme oli yhteensä neljä kuuroa tulkkia, jotka ovat kaikki työsuhteessa työmme tilaajalla Viittomakieliset palvelut Aro Oy:lla, eli VIPAROLla. Pyysimme kyseistä yritystä tilaajaksemme, sillä tiesimme työllämme olevan konkreettista hyötyä juuri heille ja heidän henkilöstölleen. VIPARO on yksi harvoja suomalaisia tulkkausalan yrityksiä, joka työllistää parhaillaan kuuroja tulkkeja. Opinnäytetyössä yrityksen kuurojen tulkkien ajatukset heidän työstään on koottu yksiin kansiin.</p> <p>Saimme haastateltavilta vastauksia kysymyksiimme hyvin. Haastateltavien toisen asteen koulutus vaihtelee, mutta kaikki ovat suorittaneet tai suorittavat parhaillaan Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelmaa. Työnkuva ja jokaisen tulkin käsitys siitä vaihtelee yksilöittäin, mutta joitain yleistyksiä vastauksista voi vetää. Kuurot tulkit tekevät paljon töitä maahanmuuttajakuurojen ja kuurosokeiden asiakkaiden kanssa. Heidän yleisimmät työkielensä ovat suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen lisäksi muun muassa kansainvälinen viittominen ja amerikkalainen viittomakieli. Työympäristöt ovat hyvin vaihtelevat, niitä voivat olla esimerkiksi erilaiset kurssit, seminaarit, ulkomaanmatkat, asioimistilanteet ja konferenssit. Yhteistyö kuulevien tulkkien kanssa nähtiin pääosin hyödyllisenä, mutta joihinkin työtilanteisiin toivottiin kuuroa tulkiparia. Yhteinen etukäteisvalmistautuminen vaihtelee toimeksiannon vaativuuden mukaan.</p>	
Asiasanat tulkkaus, viittomakielentulkit, kuurot, kuurosokeat, kansainvälisyys	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Kiia-Riikka Nurmi & Anniina Paanala	Number of Pages 33 and 3 appendix
Title Deaf Interpreters: education, job description and co-operation with hearing interpreters	
Supervisor(s) Zita Kóbor-Laitinen	
Subscriber and/or Mentor Viittomakieliset Palvelut Aro Oy, Tarja Sandholm	
Abstract <p>Our thesis is a qualitative study of the Deaf interpreters in Finland. Our goal was to answer the following research questions: What kind of educational background do Deaf interpreters have? What is the job description of a Deaf interpreter? How do Deaf and hearing interpreters co-operate in the work field? Our thesis is beneficial for the interpreting field because it offers a tool for situations in which both Deaf and hearing interpreters work together. In addition, the thesis is a good basis for further research on Deaf interpreters.</p> <p>The data for this thesis was collected through semi-structured individual interviews. The interviews were analysed by watching each interview on tape and writing notes under chosen themes. We interviewed four Deaf interpreters who all work for the thesis' subscriber, Viittomakieliset Palvelut Aro Oy, also known as VIPARO. We asked VIPARO to subscribe our thesis because we knew it would be beneficial to VIPARO and their staff. VIPARO is one of the few Finnish interpreting companies that employ Deaf interpreters at the moment. The thesis collected the Deaf interpreters' views on their work.</p> <p>The interviews provided relevant answers to our research questions. The interviewees have all graduated, or are about to graduate, with a Sign Language Interpreting degree from HUMAK University of Applied Sciences. The job description varies depending on the interpreter but some generalisations could be made. Deaf interpreters often work with Deaf immigrants and deaf-blind clients. The languages they use most in their work are Finnish Sign Language and Finnish, followed by international signing and American Sign Language. Work environments vary. They include for example different courses, seminars, travelling, mainstream services, and conferences. Co-operation with hearing interpreters was deemed mostly beneficial but for some assignments the Deaf interpreters preferred to work with another Deaf interpreter. Getting prepared for the assignment with a hearing interpreter varies depending on how demanding the assignment is.</p>	
Keywords interpreting, sign language interpreters, deaf people, deaf-blind people, internationality	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TYÖN TAUSTAA	6
2.1 Viparo	8
3 VIITTOMAKIELENTULKIT	8
3.1 Ammattikunnan muodostuminen	9
4 KUUROT VIITTOMAKIELENTULKIT	10
4.1 Historiaa	11
4.2 Työnkuva	12
4.3 Eettisyys	15
4.4 Koulutus Suomessa ja ulkomailla	16
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
5.1 Haastattelut	18
5.2 Sisältöanalyysi	19
6 TUTKIMUSTULOKSET	20
6.1 Koulutus	20
6.2 Työympäristöt	22
6.3 Työkielet	23
6.4 Yhteistyö kuulevien tulkkien kanssa	24
6.4.1 Valmistautuminen	26
6.5 Haasteet	27
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	29
LÄHTEET	32
LIITTEET	34

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tavoitteena on kartoittaa kuurojen tulkkien työnkuvaa sekä sitä, millaista yhteistyötä he tekevät kuulevien tulkkien kanssa. Tähän aiheeseen päädyimme henkilökohtaisen kiinnostuksen innoittamana. Kansainvälisyys ja kansainvälisissä tilaisuuksissa toimiminen oli aina kiehtonut meitä, muun muassa yhteisen vaihto-opiskelukokemuksen kautta. Alun perin suunnittelimmekin tutkivamme viittomakielentulkin työtä kansainvälisissä tilaisuuksissa, mutta aiheen rajaus ja tutkimuskysymysten valitseminen tuntuivat hankalilta. Kansainväliseen tulkkaukseen tutustuessamme törmäsimme lähteisiin, joissa sivuttiin kuurojen tulkkien tekemää työtä. Tämä kiinnitti huomionsi, ja halusimme perehtyä aiheeseen syvemmin.

Meille selvisi, että Suomessa kuurojen tulkkien työtä ei ole tutkittu juuri lainkaan. Reetta Eklundin opinnäytetyö vuodelta 2013 ja Anni Kokkosen opinnäytetyö samalta vuodelta käsittelevät reletulkkauksta ja sivuavat sen takia myös kuurojen tulkkien työtä. Koska aihetta on tutkittu Suomessa niin vähän, päätimme lähteä perusasioista: mitä kuurot tulkit oikein tekevät ja millaista yhteistyötä he tekevät kuulevien kollegoidensa kanssa. Aiheemme on tutkimattomuutensa vuoksi hyödyllinen tulkkialalle. Opinnäytetyöstämme hyötyvät nykyiset ja tulevat kuurot tulkit, tulkkien työnantajat, sekä kuulevat tulkit ja tulkkiopiskelijat. Työtä voi käyttää materiaalina kuuron tulkin kanssa työskentelyyn valmistautuessa. Valmistautuminen sujuvoittaa kuuron ja kuulevan tulkin yhteistyötä, sillä kuuleva tulkki saa mielikuvan siitä, kuinka työnjako toimii ja millaisia työtehtäviä ja vastuualueita kukin tulkki toimeksiannossa hoitaa. Työmme toimii myös perustana jatkotutkimuksille kuurojen tulkkien työstä. Viittomakielialan muuttuessa kansainvälisemmäksi kuulevat tulkit tulevat mahdollisesti tekemään yhä enemmän yhteistyötä kuurojen tulkkien kanssa, joten aiheen tutkimus saattaa hyvinkin kasvattaa suosiotaan.

Työn tilaaja on Viittomakieliset Palvelut Aro Oy, eli VIPARO. Se on viittomakielialan yritys, joka tarjoaa viittomakielialan palveluita, kuten tulkkauspalveluita. Työelämäohjaajamme on VIPAROn alue-esimies ja tulkki, Tarja Sandholm. VIPARO työllistää yhdeksän kuuroa työntekijää, joten opinnäytetyömme tarjoaa

yrittystä suoraan hyödyttävää tietoa siitä, millaiseksi heidän työntekijät kokevat työnsä ja millainen käsitys heillä on sen sisällöstä. Näin yritys saa tutkittua pohjaa, jonka avulla kehittää kuurojen tulkkien työtä.

Aloitamme esittelemällä tutkimuskysymykset ja työn taustan, minkä jälkeen kerromme enemmän tilaajastamme. Luvussa neljä kerromme hieman viittomakielentulkin työstä ja ammattikunnan muodostumisesta Suomessa. Luvussa viisi keskitytään kuurojen tulkkien historiaan, koulutukseen ja työnkuvaan Suomessa ja maailmalla. Näiden jälkeen siirrymme itse tutkimuksen toteutuksen esittelyyn ja puremme tutkimustuloksemme. Niistä teemme loppuun johtopäätökset ja pohdimme saamiamme tuloksia ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TYÖN TAUSTAA

Työmme hyödyttää viittomakielialaa, koska kuurojen tulkkien työt on tutkittu Suomessa hyvin vähän. Tulevaisuuden kuurot tulkit saavat tietoa valmistuneiden, työelämässä olevien kuurojen tulkkien työstä. Myös kuulevat tulkit saavat lisätietoa kuurojen kollegoidensa työnkuvasta ja siitä, millaisia ajatuksia kuuroilla tulkeilla on kuulevien tulkkien kanssa tehdystä yhteistyöstä. He voivat saada myös ideoita valmistautumiseen. Lisäksi kuuleville tulkkiopiskelijoille tulisi kertoa kuurojen tulkkien työstä, jotta he osaisivat tulevaisuudessa työskennellä kuurojen tulkkien kanssa tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti (Boudreault 2005, 350–351) – opinnäytetyömme vastaa vähän tarpeeseen.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millainen koulutustausta kuuroilla tulkeilla on?
2. Millainen on kuuron tulkin työnkuva?
3. Millaista yhteistyötä kuurot ja kuulevat tulkit tekevät työelämässä?

Tutkimuksemme pääpaino on kuurojen tulkkien työnkuvan kartoittamisessa. Valitsimme kuitenkin toiseksi aihepiiriksi kuulevien tulkkien kanssa tehtävän yhteistyön, koska ylivoimainen enemmistö viittomakielentulkeista on kuulevia.

Näin ollen on todennäköistä, että kuuro tulkki tekee työuransa aikana kuulevan tulkin kanssa yhteistyötä. Kansainvälistyvän asiakaskunnan myötä on todennäköistä, että kuuleva tulkki päätyy jossain vaiheessa työuraansa tekemään yhteistyötä kuuron tulkin kanssa. Siksi vastauksen löytäminen toiseen tutkimuskysymykseemme hyödyttää sekä kuuroja että kuulevia tulkkeja.

Van Gils (2009, 53) määrittelee kuuron hollannin viittomakielen tulkin seuraavasti: ”Kuuro tulkki on kuuro tai huonokuuloinen. Viittomakieli on hänen äidinkielenensä, tai hän hallitsee kielen lähes äidinkielen tasoisesti. Kuuro viittomakielen-tulkki tietää ja tuntee kuurojen kulttuurin ja yhteisön läpikotaisin. Kuuro tulkki on kulttuurisesti kuuro. Hän voi tulkata kuuron asiakkaan ja [kuulevan] viittomakielentulkin välillä, ja hallitsee lukuisia rekistereitä, joista osaa valita sopivimman. Kuuro viittomakielentulkki osaa myös toimia itsenäisesti tulkkina esimerkiksi kääntäessään kirjoitettua hollannin kieltä viittomakielelle. Kuuro tulkki kääntää kaiken visuaalisen syötteen. Kuuro tulkki ei voi tulkata auditiivista lähdettä tarkoituksenmukaisesti, jonka takia tämä työ jätetään kokonaan kuulevalle tulkille.” Meidän haastateltaviamme työkielinä ovat suomalainen viittomakieli ja kirjoitettu suomen kieli, mutta muuten Van Gilsin määritelmä pätee heihin.

Vuoden 2010 Kielisillassa (Hannola & Ala-Sippola 2010, 14) kaivattiin maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa työskentelevien kuulevien tulkkien työpareiksi kuuroja ammattilaisia, jotka taitaisivat kansainvälisen viittomisen. Silloin vakituisesti Suomessa asuvia maahanmuuttajia oli 167 962 (Maahanmuuttovirasto 2010). Nykyään määrä on suurempi, 231 295 (Maahanmuuttovirasto 2015). Vuonna 2015 Suomeen saapui turvapaikanhakijoina kaksikymmentä aikuista kuuroa ja neljä kuuroa lasta (Kilpeläinen 2016). Kuurojen Liiton erityisasiantuntija Marika Rönnerbergin pakolaisten kohdalla paras tapa hoitaa tulkkaus, on kuuleva-kuuro tulkkiparin avulla (Kilpeläinen 2015). Tällainen tulkkipari hyödyttää tilannetta kielellisesti ja helpottaa sitä henkisesti. Maahanmuuttaja voi tuntea olonsa yhdenvertaiseksi yhteisönsä jäsenen kanssa, vaikka tämä olisikin tulkin roolissa. (Boudreault 2005, 335.) Edellä kuvailut seikat puhuvat sen puolesta, että kuurojen tulkkien kasvava tarve on tiedostettu, mutta se ei ole näkynyt kuurojen tulkkien määrän lisääntymisenä.

2.1 Viparo

Viittomakieliset Palvelut Aro Oy, eli VIPARO, on viittomakielialan yritys, jonka tärkeimpänä toimena on tuottaa tulkkauspalveluita. Sen palvelutarjontaan kuuluvat myös käännöstyöt, kielen tarkistukseen liittyvät toimeksiannot, viittomakieleen liittyvä konsultointi ja viittomakieleen opetus. (VIPARO 2016.) Työntekijöitä yrityksessä on yhteensä viisikymmentä, joista yhdeksän on kuuroja. Yksitoista työntekijää on kuukausipalkkaisessa työsuhteessa ja loput tuntityöntekijöinä. (Aro, 2016.) VIPARO toimii pääasiassa Uudenmaan ja Turun alueilla, mutta tulkkeja välitetään myös muualle Suomeen sekä ulkomaille. Yritys työllistää kuuroja sekä kuulevia tulkkeja, joiden työkieliin kuuluu muun muassa suomi, suomalainen viittomakieli, ruotsi, englantia, suomenruotsalainen viittomakieli, amerikkalainen viittomakieli ja kansainvälinen viittominen. (VIPARO 2016.)

Idea yrityksen perustamisesta syntyi sen toimitusjohtaja Markus Aron viittomakielentulkkipolun loppuvaiheessa. Hän haki töitä jo olemassa olevista tulkkausalan yrityksistä, mutta työnantajat olivat epäileväisiä sen suhteen, kuinka paljon kuuroille tulkkien tulisi toimeksiantoja. Aro tunsikin kuitenkin olevansa oikealla alalla, eikä halunnut heittää monen vuoden opintojaan hukkaan, vaan päätti työllistää itse itsensä. Niinpä tammikuussa 2006 syntyi VIPARO. (Aro, 2016.)

3 VIITTOMAKIELENTULKIT

Viittomakielentulkit ovat tulkkauksen, kääntämisen, ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja kommunikaation asiantuntijoita. Tulkkipalvelua käytetään kaikilla elämän osa-alueilla, kuten työssä, opiskelussa ja vapaa-ajalla. Tulkit työskentelevät tulkkausalan yrityksissä tai toimivat itsenäisinä ammattinharjoittajina. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2016.)

Kansaneläkelaitoksen (Kela) tehtävä on järjestää tulkkauspalvelut tulkkaukseen oikeutetulle henkilölle, ellei hän saa riittävää ja sopivaa tulkkausta jonkin muun lain nojalla (Kela 2015a). Maksuttomaan tulkkauspalveluun ovat oikeutettuja ne

Suomessa asuvat henkilöt, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma. Kuulo- ja puhevammaisilla on oikeus käyttää tulkkia palveluita vähintään 180 tuntia vuodessa. Kuulonäkövammaisilla on oikeus vähintään 360 tuntiin. (Kela 2015b.)

3.1 Ammattikunnan muodostuminen

Ennen varsinaista tulkkia palvelua kuurojen viittomakieltä taitavat kuulevat sukulaiset ja ystävät ovat toimineet tulkkina. 1960-luvulta eteenpäin Kuurojen Liitto alkoi kehittää järjestäytyneitä tulkkitoimintaa. 50-60 -lukujen taitteessa keskusteltiin pätevyystodistuksien antamisesta kyvykkäiksi todetuille tulkeille, mutta kuurojen oikeus yhteiskunnalliseen tulkkipalveluun nähtiin kovin suppeasti. Tärkeänä pidettiin oikeusturvan takaamista tuomioistuimessa tulkkipalvelun avulla, joten 60-luvulla tulkkitoiminta rajoittui oikeustulkkauskeeseen. Päteviksi katsotuista tulkeista koottiin lista, johon saatiin seitsemäntoista nimeä. Vuonna 1970 lista päivitettiin, ja siihen saatiin kaksikymmentäneljä tulkkia. Näin pieni vapaaehtoisten tulkkien joukko ei kuitenkaan pystynyt luomaan kattavaa ja toimivaa tulkkipalvelua. Lisäksi matkat olivat pitkät ja korvauskysymykset epäselvät niin tulkeille kuin oikeuslaitoksellekin. (Jääskeläinen 1985, 69–72.)

Vuonna 1961 Kuurojen Liiton kokouksessa keskusteltiin tulkkien tarpeesta ja tulkkikurssin järjestämisestä. Sanoista tekoihin ryhdyttiin tammikuussa 1962, jolloin järjestettiin viikonlopun kestävä kurssi viittomakielen tulkeille. Kolmestakymmenestäviidestä osallistujasta suuri osa oli seurakuntien kuurojentyöntekijöitä tai kuurojen opettajia, osa kokeneita tulkkia. Tämän jälkeen tulkkiaustyon kehittäminen hautautui muiden projektien alle, ja tulkkipalvelu pyöri edelleen itseoppineiden tulkkien varassa. (Jääskeläinen 1985, 70.)

Hieman ennen virallisen tulkkipalvelun aloittamista Kuurojen Liiton toiminnassa huomattiin tarve kuurosokeiden tulkkipalvelulle. Näkökyvyn heiketessä näkövammaiset kuurot alkoivat jäädä pois yhdistyksen toiminnasta, heidän elämänsä piirinsä suppeni ja kommunikaatiotaito unohtui. Keksittiin, että näkeviä kuuroja, kuurosokeiden tuttavuuksia, voitaisiin helposti kouluttaa toimimaan oppaina ja tulkkina kuurojen yhdistyksen tilaisuuksissa, joissa kielenä oli viittomakieli. En-

simmäinen kurssi pidettiin toukokuussa 1978. Osallistujina oli kymmenen kuurosokeaa ja kymmenen kuuroa. Kurssi koettiin innostavana ja tarpeellisena, joten toimintaa jatkettiin. (Jääskeläinen 1985, 79–80.)

Vuonna 1979 tulkkipalvelu käynnistyi virallisesti. Invalidihuoltolain 6 §:ää muutettiin siten, että se takasi nyt vaikeasti kuulovammaisille tulkkipalvelut. Ensimmäistä kertaa tunnustettiin kuurojen oikeus käyttää yhteiskunnan palveluita viittomakielellä tulkin välityksellä. Pykälän muutoksen myötä myös kuurosokeiden kuurot vapaa-ajantulkit voitiin merkitä tulkkiluetteloon, ja koulutus pidennettiin vastaamaan kuulevien tulkkiä asioimistulkkiä koulutusta. (Jääskeläinen 1985, 77–80.)

4 KUUROT VIITTOMAKIELENTULKIT

Kuurojen tulkkiä muodollisesta järjestäytymisestä ei ole tietoa, ja voi todella olla, ettei heillä ole maiden rajoja ylittävää järjestäytynyttä toimintaa. Eri maiden kuurojen tulkkiä tulisi jakaa keskenään tietoa siitä, mitä heidän työnsä käsittää, koska aihetta on tutkittu niin vähän (Collins & Walker 2006, 82). Viimeisen vuosikymmenen aikana eurooppalaiset kuurot ovat kansainvälistyneet sitä mukaa, kun tekniikka on kehittynyt ja viittomakielten asema on parantunut. Yhä lisääntyvien kansainvälisten kanssakäymisen myötä tulkeille tarjottavien työtehtävien kirjo on laajentunut. Viittomakielentulkkiä koulutetaan yleensä tulkkamaan heidän puhutun äidinkieltänsä ja vieraan, kyseisen maan viittotun kielen välillä. Esimerkiksi kansainvälisissä konferensseissa tulkki saattaa joutua tulkkamaan jopa kahden vieraan kielen välillä. (De Wit 2010, 226.) Kansainvälistymisen myötä myös korkeasti koulutettujen, useita viittomakieliiä taitavien tulkkiä tarve on kasvanut (Crasborn 2008, 8-9).

Yksi opinnäytetyömme tutkimuskohteista on kuurojen ja kuulevien tulkkiä välinen yhteistyö. Useat lähteet haluavatkin korostaa kuurojen ja kuulevien tulkkipariä hyödyllisyyttä (Boudreault 2005, 331–333; Collins & Walker 2006, 87; Forestal 2014, 29). Kumpikaan ryhmä ei voi saavuttaa täydellistä kaksikielisyyttä- tai kulttuurisuutta, joten yhteistyö muodostaa hyödyllisen voimavaran eri

tulkkaustilanteisiin. Se palvelee erityisesti tilanteissa, joissa on käytössä useampi kuin kaksi kieltä tai kuuron asiakkaan käyttämä kieli on hänen kulttuurisesta, koulutuksellisesta tai muusta taustasta johtuen haasteellista. Eileen M. Forestalin tutkimuksessa kävi ilmi, että tulkkaustiimin keskusteluhetki ennen tulkkaustilannetta on oleellista sujuvan yhteistyön ja tulkkauksen saavuttamiseksi. Keskustelun aikana arvioidaan muun muassa kuulevan sekä kuuron asiakkaan viitotun ja puhutun kielen taidot, kommunikointitarpeet, ikä, sukupuoli, koulutustausta, ammatti, yleistieto, tilanteeseen liittyvät aiemmat kokemukset ja tilanteen aiheen tuntemus, sekä asiakkaiden odotukset ja tavoitteet tilanteessa. Samalla sovitaan tilanteessa käytettävistä tulkkausstrategioista. Yhteistyötä myös helpottaa, jos kuulevalla tulkilla on aiempaa kokemusta kuuron tulkin kanssa työskentelystä. Silloin kuuleva on tottunut kuuroon kollegan eikä asiakkaan roolissa. Kuuron tulkin ei myöskään tarvitse käyttää aikaa selvittämään kuulevalle, kuinka toimia kuuron tulkin kanssa yhteistyössä. (Forestal 2011, 111–116.)

4.1 Historiaa

Kuurot tulkit ovat uusi ammattiryhmä, mutta kuuro henkilö tulkkamassa toiselle kuurolle ei ole ilmiönä mitenkään uusi. Oralistisessa kuurojen opetuksessa on maailmanlaajuisesti tavanomaista, että parhaiten puhuttua tai kirjoitettua kieltä ymmärtävät oppilaat tulkkavat luokkatovereilleen (Boudreault 2005, 324–325; Collins & Walker 2005, 80; Van Gils 2009, 49–50). Suomalaisten kuurojen historiikissa Maahan lämpimään -kirjassa kerrotaan seuraavaa: “Oppilaat, jotka saivat tunnilla selvää opetuksesta, selittivät muille viittomalla, mitä opettaja oli puhunut ja mitä tunnilla oli opetettu.” (Salmi & Laakso 2005, 180.) Ladd (2002) sanoo jopa, että kuurojen yhteisön jäsenet, jotka ovat osanneet valtaväestön kieltä, ovat olleet olennainen tekijä kuurojen yhteisön selviytymisessä (Collins & Walker 2006, 80). Tätä ajatusta tukee myös Patrick Boudreault (2005, 324), joka kertoo ilmiöstä, jossa kaksikieliset kuurojen yhteisön jäsenet ottavat epämuodollisen ja luontaisen kuuron tulkin roolin. He saattavat toimia esimerkiksi opiskeluympäristössä, työpaikalla tai toisen yhteisön jäsenen kommunikoidessa kuulevan henkilön kanssa. He mahdollistavat tiedonsaannin ja vuorovaikutuksen muille yhteisön jäsenille tulkkamalla puheelle, eleillä, kirjoittamalla tai käyttämällä muita viittomakieliä.

Yhdysvallat on edelläkävijä kuurojen ammattitulkkiensa saralla. Siellä kuurot tulkit ovat voineet rekisteröityä päteviksi tulkeiksi vuodesta 1972 lähtien (Boudreault 2005, 325). He ovat työskennelleet erinäisissä konferensseissa tietyvästi 1980-luvulta lähtien. Yksi ensimmäisistä tilaisuuksista oli Conference of Interpreter Trainers vuonna 1983, jossa tohtori Cynthia Roy esitti vastineen Etilvia Arjonan puheelle kääntäjien ja tulkkiensa koulutuksesta. Roy tiesi, että hänen vastineensa tulkattaisiin, joten hän kutsui kuuron tulkin sekä kääntäjän MJ Bienvenun tulkaamaan puheensa kirjoitetun version. He valmistautuivat yhdessä keskustelemalla puheen sisällöstä ja sopimalla yhteisen etenemistahdin. Puheen aikana Bienvenu seisoj Royn vieressä lavalla, ja tulkki kirjoitetusta englannista amerikkalaiselle viittomakielelle. Tämän tilaisuuden jälkeen kuurojen tulkkiensa työskentely konferensseissa on lisääntynyt. (Stone & Russell 2014, 140–141.)

Myös Suomella on jalkajälkensä kuurojen tulkkiensa työhistoriassa. Kuuroja tulkkeja oli tietävästi ensi kertaa osana tulkaustiimiä maailmanlaajuisen kuurojen etujärjestön World Federation of the Deafin (WFD) kansainvälisessä kongressissa Espoossa vuonna 1987. Kuurot tulkit tulkaasivat viitottua lähdetekstiä kansainväliselle viittomiselle. Tästä kongressista lähtien WFD on systemaattisesti osallistanut kuuroja tulkkeja tulkaustiimeihinsä. (Stone & Russell 2014, 141.)

Joissakin maissa kuurot tulkit kohtaavat räikeitä ennakkoluuloja. Esimerkiksi Tšekeissä kuulevat tulkit ajattelevat, etteivät kuurot tulkit osaa tulkata lainkaan. Pieni osa hollantilaisista kuuroista tulkeista ajattelee, ettei kuuro tulkki voi työskennellä itsenäisesti. Alankomaissa kuuroille tulkeille ei välttämättä makseta lainkaan palkkaa, tai palkka on tehtävänantoon nähden suhteettoman pieni. (Van Gils 2009, 49–53.)

4.2 Työnkuva

Työelämässä muiden alojen kuurot ammattilaiset päätyvät usein tulkaamaan työnsä ohessa, ja tämä nähdään luonnollisena toimintana. Van Gilsin tutkimukseen vastanneet kuurot kertoivat tulkaavansa useimmiten lapsille tai vanhuksil-

le. (Van Gils 2009, 49–50.) Kuurojen tulkkien tulkkausprosessia tutkineen Forestalin (2011, 106–107) tutkimukseen osallistuneet viisi kuuroa tulkkia kertoivat kaikki päätyneensä ammattiin kuurojen yhteisön ja jo ammatissa toimivien tulkkien kannustuksen kautta. Forestalin mukaan tämä viittaa ilmiöön, jossa yhteisö itse valitsee joukostaan ”portinvartijat”, joilla mahdollistaa yhteys muuhun ympäristöön. Vielä ei ole tutkittu, mitkä ominaisuudet vaikuttavat ”valituksi” tulemiseen.

Collinsin ja Walkerin (2006, 85) mukaan kuuron tulkin työtehtävät voi jakaa kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäisenä on televisio-ohjelmien tulkkaus puhutulta kieleltä viittomakielelle teleprompterin avulla. Ongelmallista on, että katsojat sekoittavat toisiinsa kuurot tulkit ja kuurot ohjelmajuontajat. Toisena yleisenä tehtävänä on tulkkaus kuuron äidinkielen ja jonkin toisen viittomakielen välillä. Tästä lähde nostaa esimerkiksi hyvin ajankohtaisen aiheen, turvapaikanhakijat, joiden joukossa on myös kuuroja. (Collins & Walker 2006, 85.) Tällaisissa tilanteissa saatetaan käyttää myös rele- eli välitulkkaukseen. Reletulkkauksessa ensimmäinen tulkki ottaa vastaan lähdekieltä, ja välittää viestin toisella kielellä toiselle tulkille, joka ei itse ymmärrä lähdekieltä. Toinen tulkki välittää viestin edelleen kolmannella kielellä asiakkaalle. (Euroopan komissio 2012.) Sipronen (2012), Eklund (2013) ja Kokkonen (2013) ovat opinnäytetöissään käsitelleet reletulkkaukseen tarkemmin. Kolmas osa-alue on viittomakielisen lähdetekstin välittäminen kuurosokealle asiakkaalle (Collins & Walker 2006, 85).

On tutkittu myös, että kuurot tulkit työskentelevät kuurojen asiakkaiden kanssa, joiden kielenkäyttö syystä tai toisesta tekee tulkkauksesta haastavaa. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi itse keksittyjen tai perheensisäisten viittomien käyttäminen. Viittomat saattavat myös olla tyypillisiä jollekin tietylle alueelle, etniselle ryhmälle tai ikäluokalle, eivätkä ole siksi kuulevan tulkin hallussa. Myös vaikea mielenterveydellinen tila voi tehdä tulkkauksesta haastavaa. (Napier, McKee & Goswell 2010, 153.)

Vuosituhanneen taitteesta alkaen kuurojen tulkkien työnkuva konferensseissa on monipuolistunut. He tulkkaavat viittomakieleltä toiselle tai tulkkaavat puhuttua tekstiä, jonka ovat saaneet etukäteen kirjoitetussa muodossa. Myös kirjoitus-tulkkauksesta tai live-tekstityksestä voidaan tulkata viittomakielelle. Kuurojen

tulkkien työkielten määrä on lisääntynyt, ja yksi tulkki voi hallita useamman maan viittomakielen ja pystyä tulkkamaan niiden välillä. Taitotaso on siis verrattavissa kansainvälisissä tilanteissa työskentelevien puhuttujen kielten tulkkien kanssa. (Stone & Russell 2014, 141.)

Boudreault (2005, 327) kertoo mielenkiintoisesta ilmiöstä Kanadassa, jossa on kaksi virallista viittomakieltä, amerikkalainen viittomakieli (ASL) ja quebeciläinen viittomakieli (LSQ). Kanadan englanninkielisissä yhteisöissä kuurot käyttävät amerikkalaista viittomakieltä, kun taas ranskankielisillä alueilla on käytössä quebeciläinen viittomakieli. Nämä kaksi kieltä ovat keskenään hyvin samankaltaisia alkuperältään ja kieliopiltaan, mutta ovat kuitenkin erotettavissa kahdeksi eri kieleksi. Niiden käyttäjät ovat kasvavassa määrin tekemisissä toistensa kanssa, mutta kaikki yhteisöjen jäsenet eivät ole kuitenkaan kaksikielisiä. He eivät ymmärrä toista viittomakieltä samalla tavalla, kuin ymmärtävät omaansa. Lisäksi täytyy huomioida kieleen liittyvät kulttuurit ja ajatusmaailmat, jotka ovat molemmilla kielillä omanlaisensa. Kielten näennäinen samankaltaisuus aiheuttaa myös helposti väärinymmärryksiä kahden eri kielenkäyttäjän välillä: sama viittoma saattaa löytyä molemmista kielistä, mutta sen merkitys voi olla täysin eri. Siksi tilanteissa, joissa on molempien kielten käyttäjiä paikalla, on turvauduttu kuuroon tulkkiin, jolla on riittävän hyvät taidot molemmista viittomakielistä.

Kanadan kielitilanne on verrattavissa Suomeen. Meiltäkin löytyy kaksi viittomakieltä, suomalainen sekä suomenruotsalainen. Se, kuinka hyvin eri viittomakielten käyttäjät ymmärtävät toisiaan, riippuu pitkälti siitä, kuinka paljon esimerkiksi äidinkielenään suomalaista viittomakieltä käyttävä on ollut tekemisissä suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjien kanssa. (Hoyer 2000, 208.) Emme löytäneet lähteistämme mainintaa näiden kahden kielen välisestä tulkkauksesta. Jäimme kuitenkin pohtimaan, hakevatko kuurot tulkinkäyttäjät kaksikielisten kuurojen tulkkien palveluita ollessaan tekemisissä toisen yhteisön kanssa. Kuurojen tulkkien vähyys kuitenkin viittaa siihen, ettei varsinkaan kaksikielisen ammattilaisen paikalle saaminen ole helppoa.

4.3 Eettisyys

Suomessa ei ole erillistä ammattieettistä säännöstöä kuuroille tulkeille, vaan he noudattavat yleistä asioimistulkin ammattisäännöstöä (Suomen viittomakielen tulkit ry 2014). Boudreault kuitenkin pohtii, olisiko erikseen laadittu säännöstö tarpeellinen. Kuurot tulkit ovat osa asiakaskuntaansa, mikä on harvinaista kuulevien viittomakielentulkkiensa kohdalla. Kuuroilla tulkeilla on silti yhtäläillä oikeus osallistua kuurojen yhteisön tilaisuuksiin ja tilanteisiin yksityishenkilönä. Heidän on kuitenkin pidettävä mielessään olevansa ammattikuntansa edustajia, oli kyseessä mikä vapaa-ajan tilanne tahansa. Myös päinvastaisessa tilanteessa, jossa he ovat toimittamassa työtehtävää, tulkin on osattava ylläpitää ammatti- maista käytöstä, vaikka työympäristönä olisikin heidän yhteisönsä tilaisuus. Kuurojen tulkkiensa suhde asiakaskuntaan ja yhteisöön ei koskaan ole verrattavissa kuulevien tulkkiensa suhteeseen. (Boudreault 2005, 347–350.) Ehdotus erillisistä eettisistä säännöistä on mielenkiintoinen, mutta toisaalta Suomessa kuurojen tulkkiensa ammattikunta on vielä niin marginaalinen, että asia ei tunnu ajankohtaiselta.

Joissakin maissa kuuron tulkin työhön voi kuulua viestin selventäminen kuulevan tulkin ja kuuron asiakkaan välillä, sekä asiakkaan tukeminen ja asioiden ajaminen. Esimerkiksi mielenterveyden huoltoon liittyvässä tilanteessa kuuro tulkki natiivina viittojana voi auttaa terveydenhuollon ammattilaista antamaan oikean diagnoosin, hoidon ja kuntoutuksen. Tällöin ”tulkki” on kapea ammattinimike. (Collins & Walker 2006, 83–84.) Edellä kuvatussa tilanteessa tulkkinimikkeen käyttäminen tuntuu ongelmalliselta, sillä Suomen viittomakielentulkkiensa ammattisäännösten kohdassa kahdeksan sanotaan, että ”tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä” (Suomen viittomakielen tulkit ry 2014).

Ongelmana on myös se, että tulkki-nimikettä käytetään joskus harhaanjohtavasti. Esimerkiksi koululuokassa työskentelevä kuuro on enemmän tuki- tai apuopettaja kuin tulkki. Samoin viittomakielisen mielenterveyspotilaan kanssa työskentelevä kuuro ammattilainen ei esimerkiksi vaitiolovelvollisuuden, terveysalan osaamisensa ja työtehtäviensä puolesta ole verrattavissa tulkkiin, ja selkeyden

vuoksi hänellä tulisi olla jokin eri nimike. (Collins & Walker 2006, 86.) Toisaalta roolien ja nimikkeiden epäselvyys voi johtua siitä, että kuurot tulkit ovat nuori ammattiryhmä, joita ei kaikkialla nähdä tulkkausalaa ammattilaisina, ja vain muutama maa järjestää heille koulutusta.

4.4 Koulutus Suomessa ja ulkomailla

Monissa maissa kuuroille tulkeille ei järjestetä koulutusta, eikä heidän ammatinsa ole virallisesti tunnustettu. Kuurojen tulkkien kouluttautuminen on tärkeää ja oleellista laadukkaan tulkkauspalvelun takaamiseksi. Pelkkä kuurojen yhteisössä kasvaminen ja eläminen eivät anna riittävästi tietoa ja taitoa kielitieteen, tulkkauksen ja kääntämisen suhteen. Pelkkä työssäoppiminen ja satunnaisten työpajojen kautta saatu oppi ei riitä, vaan koulutuksen tulee olla laaja ja kattava. Kuurot tulkit itsekin haluavat ammatillisen statuksen työskennellessään yhteisönsä hyväksi (Collins & Walker 2005, 81), ja koulutus on erittäin hyvä väylä saavuttaa se.

Suomessa ensimmäiset kuurot tulkit koulutettiin kuurosokeiden vapaaajantulkeiksi vuonna 1978. Kurssi oli Kuurojen Liiton järjestämä. Osallistujina oli kymmenen kuurosokeaa ja kymmenen kuuroa. Kurssi koettiin innostavana ja tarpeellisena, joten toimintaa jatkettiin. (Jääskeläinen 1985, 79–80.) Humanistinen ammattikorkeakoulu on kouluttanut kuuroja tulkkia vuodesta 2001 lähtien (Johansson 2016).

Vuonna 2010 Suomessa oli koulutuksen saaneita kuuroja ammattitulkkia vain muutama. Vaikka kansainvälistä viittomista taitavia kuuroja löytyi useampia, ei monella ollut tulkin koulutusta ja sen kautta Kelan hyväksymää pätevyyttä toimia tulkkina. (Hannola & Ala-Sippola 2010, 14.) Humanistisen ammattikorkeakoulun 240 opintopisteen koulutusohjelmasta on maaliskuuhun 2016 mennessä valmistunut viisi kuuroa tulkkia, ja yksi kuuro opiskelija suorittaa tutkintoa parhaillaan (Johansson 2016).

Valitettavasti Forestalin tutkimuksessa kuurojen tulkkien tulkkiaustilasta (2011, 105) kävi ilmi, että kuurot tulkit kokevat koulutusmahdollisuuksiensa ole-

van turhauttavan vähäiset. Tämä koski tulkkauksen perusopintoja ja esimerkiksi oikeudenkäyntitilanteissa tai lääketieteellisessä ympäristössä työskentelevien erikoistumisopintoja. Koulutuksen riittämättömyys aiheutti huolta omien taitojen riittävydestä ja kehittämisestä. Tutkimukseen osallistuneet amerikkalaiset kuurot tulkit toivoivat enemmän nimenomaan kuuroille tulkeilla suunnattuja tulkkikoulutuksia, mentoriohjelmia, yhteisiä keskusteluja, ja ammatillista kehitystä edistäviä mahdollisuuksia.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Haastattelu on yksi tiedonhankinnan perusmuoto. Se on hyvin joustava menetelmä, joka soveltuu monenlaisiin tarkoituksiin, jota voidaan käyttää lähes kaikkialla, ja jonka avulla voidaan saada syvällistä tietoa. (Hirsijärvi & Hurme 2011, 11.) Haastattelussa on mahdollista suunnata tiedonhankintaa tilanteen aikana, koska haastateltavan kanssa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa (Hirsijärvi & Hurme 2011, 34).

Haastattelu on hyvä toteuttaa silloin, kun kyseessä on tuntematon, vähän kartoitettu alue, eikä tutkija voi etukäteen tietää vastausten suuntia (Hirsijärvi & Hurme 2001, 35; Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2008, 200). Siksi haastattelu sopii opinnäytetyömme tiedonkeruumenetelmäksi erinomaisesti. Ongelmaksi sen sijaan voi muodostua esimerkiksi se, ettemme ole kumpikaan kouluttautuneet haastattelijan rooliin, tai se, että haastateltavilla on usein taipumus antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia (Hirsijärvi & Hurme 2001, 35). Olimme etukäteen hieman huolissamme siitä, kuinka avoimesti haastateltavat suostuvat kertomaan työstään. Kuuroja tulkkereja on niin vähän, että haastateltavien anonymiteetin täydellinen säilyttäminen opinnäytetyössä on lähes mahdotonta. Kaikki haastateltavat kertoivat kuitenkin työstään avoimesti.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen pyrkimyksenä on kuvata todellista elämää, sekä löytää ja paljastaa tosiasioita ennemmin kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157). Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston analyysivai-

heessa on tärkeää tarkastella aineistoa monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti, sillä tutkija ei määrää sitä, mikä on tärkeää (mt., 160).

Käytimme tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelun ja puolistrukturoidun haastattelun välimuotoa. Teemahaastattelu tarkoittaa, että haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee teemoittain. Puolistrukturoiduissa haastatteluissa kysymykset ja jopa kysymysten muoto ovat kaikille samat. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 48.) Jaoimme suunnitteluvaiheessa haastattelumme kolmeen teemaan: koulutus, työnkuva ja yhteistyö kuulevien tulkkien kanssa. Kunkin teeman alle lisäsimme yksityiskohtaisempia kysymyksiä, joiden tarkoitus oli innoittaa vähäsanaisempia vastaajia kertomaan työstään enemmän ja tarkemmin. Oli hyvä, että olimme suunnitelleet myös yksityiskohtaisempia, suuntaa-antavia kysymyksiä. Ne tulivat parissa haastattelussa tarpeeseen. Kysymysten järjestys ei kuitenkaan ollut kaikille sama. Kaikkia kysymyksiä ei esitetty kaikille haastateltaville, koska jotkut vastasivat useaan kysymykseen yhden kysymyksen esittämisen jälkeen.

Hirsijärven ja Hurmeen mukaan (2011, 58) haastateltavia tulee olla niin monta kuin on välttämätöntä, jotta haastattelijalla saa tarvitsemansa tiedon. Päädyimme haastattelemaan neljää kuuroa tulkkiä. Haastateltavien joukko on hyvin pieni, mutta toisaalta kuuroja tulkkeja on Suomessa valmistunut vain viisi, ja kuudes on parhaillaan koulutusohjelmassa (Johansson 2016). Näin ollen haastateltavien joukko on oikeastaan hyvin kattava. Emme myöskään halunneet luoda liikaa työtaakkaa itsellemme. Jo neljän haastatteluajankohdan sopiminen oli yllättävän vaikeaa ja niistä saadun haastattelumateriaalin purku työlästä.

5.1 Haastattelut

Lähestyimme haastateltavia sähköpostitse joulukuussa 2015. Lähetimme heille saatekirjeen (LIITE 1), jossa pyysimme heitä haastateltaviksi opinnäytetyötämme varten. Kun saimme myöntävän vastauksen ensimmäiseen sähköpostiin, lähetimme toisen viestin, jossa kerroimme meille sopivat haastatteluajat. Pyy-simme kutakin haastateltavaa ehdottamaan muutamia hänelle parhaiten sopivia

aikoja. Haastatteluaikojen sopiminen tuntui aluksi vaikealta. Kerroimme, että haastattelut voidaan tehdä arkipäivisin aamukahdeksan ja iltaviiden välillä. Ajattelimme, että näin jokaiselle löytyy varmasti helpoiten haastatteluaika. Vastusten saaminen kuitenkin viivästyi ja ajattelimme jälkikäteen, että meidän olisi sitenkin pitänyt ehdottaa tarkkoja ajankohtia, joista kukin haastateltava olisi voinut valita itselleen parhaiten sopivan.

Toteutimme haastattelut tammi-helmikuussa 2016. Kolmen ensimmäisen haastattelun sopiminen sujui lopulta sattuman kautta helposti. Neljäs haastattelu ei tahtonut onnistua, koska haastateltava oli hyvin kiireinen. Lopulta päätimme etsiä hänen tilalleen uuden haastateltavan, jonka kanssa aikataulujen yhteensovittaminen kävi onneksi helposti.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, joissa olivat paikalla haastateltava, sekä opinnäytetyöntekijät. Viimeisessä haastattelussa vain toinen meistä oli paikalla aikataulusyistä. Kuvasimme haastattelut tietokoneen web-kameralla. Haastateltavat olivat saaneet pohjatiedot opinnäytetyöstämme saatekirjeessä, mutta haastattelutilanteessa kertosimme vielä, miksi teemme haastattelut. Kerroimme myös, ettei kenenkään nimiä mainita opinnäytetyössä. Pyysimme jokaiselta haastateltavalta luvan kuvata haastattelu, käyttää materiaalia opinnäytetyömme tietopohjana, ja näyttää tarvittaessa nauhoite opinnäytetyötä ohjaavalle lehtorille. Lisäksi pyysimme erikseen lupaa näyttää haastattelumateriaalia kuurolle lehtorille, koska emme ole äidinkieleltämme viittomakielisiä. Kerroimme haastateltavillemme, että olemme heihin sähköpostitse yhteydessä, mikäli materiaalin purkuvaiheessa ilmenee ongelmia tai haluamme tarkennusta johonkin asiaan.

5.2 Sisältöanalyysi

Hirsijärvi, Remes & Sajavaara (2008, 217) kirjoittavat, että koko aineiston tai valikoitujen osioiden litterointi on useimmiten tarkoituksenmukaista ja yleisempää, kuin päätelmien tekeminen suoraan nauhoitteista. Olimme kuitenkin päättäneet jo etukäteen, ettemme litteroi haastatteluja. Mielestämme se ei ole tarkoituksenmukaista, kun haastattelumateriaali on viittomakielistä. Litterointi olisi

oikeastaan tarkoittanut haastattelujen kääntämistä suomeksi, ja osa viittomakielellä annetusta tiedosta olisi voinut hukkuu käännöksessä. Vaikka emme litteineet haastatteluja kokonaisuudessaan, valitsimme tietyt kohdat, jotka käännsimme mahdollisimman tarkasti viittomakieleltä suomeksi. Nämä kohdat ovat suorina lainauksina tulosten esittelyosiossa.

Katsoimme videot yksitellen läpi ja kirjoitimme niistä ylös havaintoja haastatteluissa ilmenneiden teemojen alle. Teemoja olivat koulutus, työkokemus, asiakasryhmät, työkielet, työympäristöt, kääntäminen, Kela, yhteistyö kuulevien tulkkien kanssa, etukäteisvalmistautuminen ja esimerkit toimeksiannoista. Mikäli haastattelussa kerrottiin jotain, mikä ei käsitellyt mitään edellä mainituista teemoista, kirjoitimme sen ylös Yleistä-otsikon alle. Käytimme samaa teemoitusta jokaisen haastateltavan kohdalla, vaikka kaikki heistä eivät käsitelleet jokaista teemaa. Luokittelu kuitenkin helpotti vastausten vertailua ja niiden avulla näimme vastausten välisen variaation. Haastatteluiden purun jälkeen teimme yhteenvedon, johon kirjoitimme kaiken informaation, jota halusimme esitellä tutkimustuloksissa. Yhteenvedoon merkitsimme kuinka moni vastaajista oli vastannut johonkin kysymykseen samalla lailla.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä osiossa tarkastelemme haastatteluista saamiamme tietoja. Haastateltavamme ovat neljä kuuroa tulkkiä, jotka ovat parhaillaan työelämässä tulkkausalalla. Heidän työkokemuksensa tulkkausalalla vaihtelee paristakymmenestä vuodesta pariin vuoteen. Haastateltavat eivät halunneet esiintyä opinnäytetyössä omilla nimillään, joten käytämme heistä nimiä Tulkki A, Tulkki B, Tulkki C ja Tulkki D.

6.1 Koulutus

Haastateltavien koulutustausta vaihtelee hieman. Kaksi haastateltavaa on kirjoittanut ylioppilaaksi. Kahdella muulla haastateltavalla on jokin muu toisen as-

teen koulutus. Yksi tulkeista on käynyt kuuroille suunnatun Kuurojen Liiton kuurosokeiden vapaa-ajan tulkin koulutuksen ja suorittaa parhaillaan täydennyskoulutusta, jolla hän saa täyden viittomakielentulkin pätevyyden. Kolme haastateltavista on valmistunut Humanistisesta ammattikorkeakoulusta viittomakielentulkiksi.

Kysyimme haastateltavilta, miksi he halusivat suorittaa viittomakielentulkin ammattikorkeakoulututkinnon. Tulkit B, C ja D kertovat tehneensä jo ennen koulutusta viittomakielialaan liittyviä töitä esimerkiksi käännösten ja viittomakielisten uutisten parissa. Sen myötä he ovat innostuneet hakemaan tulkikoulutukseen. Tulkki A on ollut tulkkausalalla jo pitkään, sillä hän on suorittanut Kuurojen liiton järjestämän kuurosokeiden vapaa-ajantulkin koulutuksen. Tulkki A on hakeutunut Humanistisen ammattikorkeakoulun täydennyskoulutukseen, koska Kela on tiukentanut vaatimuksiaan Tulkki A:n työuran aikana. Koulutuksen jälkeen hän saa työskennellä kansainvälisen viittomisen tulkkina.

Kaikki tulkit ovat kokeneet koulutuksen jollain tasolla hyödylliseksi, mutta kukaan ei ole ollut siihen täysin tyytyväinen. Suurin osa taidoista saadaan haastateltavien mukaan työelämässä. Tulkit B ja D kertovat oppineensa koulutuksessa ryhmätyötaitoja. Tulkki B nostaa esille erityisesti sen, että hän sai koulutuksessa varmuutta toimia kuulevien kanssa. Tulkki C kiitteli koulutuksen aikana saamaansa työelämäkokemusta, ja kertoi oppineensa paremmin kirjoitettuja vieraita kieliä. Kolme neljästä haastateltavasta oli tyytyväinen oppimaansa kääntämisen ja tulkkauksen teoriaan. Tulkki B oli monisanaisin koulutuksen tuomista hyödyistä:

“Koulutus antoi työelämätaitoja, kuten kyvyn vastaanottaa palautetta. Ennen koulutusta melkein loukkaannuin, jos joku antoi minulle palautetta työstäni. Ja ihan turhaan! Pitää keskustella asioista, jotta kehittyisi. -- Myös kriittinen ajattelutapani kehittyi. -- Aiemmin vähän hermoilin kuulevien kanssa toimimista, mutta tulkikoulutuksessa olin ikään kuin naimisissa kuulevien kanssa. Sen jälkeen on ollut ihan sama, onko henkilö kuuro vai kuuleva, en jännitä enää.”

Hyvistä kokemuksista huolimatta kolme neljästä tulkista toteaa koulutuksen olevan suunnattu lähinnä kuuleville opiskelijoille. Tuntien sisältöä ei aina osattu soveltaa kuurojen opiskelijoiden tarpeisiin. Tulkki D kertoo:

“Kuurot opiskelijat saivat välillä pyöritellä peukaloitaan, kun meille ei keksitty tekemistä. Joskus meidät laitettiin ”opettamaan” kuuleville opiskelijoille viittomista. Teoriapohja kyllä liittyi työelämään. -- Vaikea sanoa mitä opin tulkin työstä, sillä meilläkään ei silloin [koulutuksen aikana] ollut kunnollista käsitystä, mitä kuuron tulkin työ on. Opin työn käytännön kautta.”

Haastateltavat toivovat koulutukselta enemmän vieraiden viittomakielten opetusta, sekä kääntämisen opetusta. Tulkki B toivoo, että olisi saanut opetusta kahden eri viittomakielen välisessä tulkkauksessa. Hän olisi halunnut oppia enemmän myös viittomakielen ja tekstin välillä tehtävästä kääntämisestä ja tulkkaamisesta. Tulkit A ja C toivovat koulutukseen vieraiden viittomakielten, kuten amerikkalaisen ja brittiläisen viittomakielen, sekä kansainvälisen viittomisen opetusta. Tulkki D on tehnyt pääasiassa käännöstöitä, ja hän toivoo koulutukselta enemmän kääntämisen opetusta, erityisesti suomen kieleltä viittomakielelle kääntämistä.

Tulkit B ja D ovat valmistuneet Humanistisesta ammattikorkeakoulusta ensimmäisten kuurojen tulkkien joukossa. Heillä on kehitysideoita koulutukseen liittyen, mutta he ovat myös suopeita entistä oppilaitostaan kohtaan. Molemmat huomauttavat olleensa ikään kuin pioneereja ja uskovat, että koulutus on muuttanut paljon vuosien saatossa. Hiljattain valmistunut Tulkki C on kuitenkin edelleen sitä mieltä, että koulutus on suunnattu lähinnä kuuleville opiskelijoille.

6.2 Työympäristöt

Kaikki haastatellut tulkit tekevät töitä kuurosokeiden asiakkaiden kanssa. Tulkit A, B ja C työskentelevät myös kuurojen maahanmuuttajien kanssa. Kuurojen liiton erityisasiantuntija Marika Rönbergin mielestä varsinkin juuri Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien pitäisi saada kuuro-kuuleva-tulkkipari paikalle (Kilpeläinen 2015). Boudreault (2005, 335) lisää tällaisen tulkkiparin hyödyttävän tilannetta kielellisesti ja helpottavan sitä henkisesti. Jo kuuron tulkin läsnäolo ja hänen kauttaan kuulluksi tuleminen voi olla voimaannuttava kokemus kuuroille asiakkaalle. Pelkkien kuulevien ympäröimänä oleminen voi olla häkellyttävää ja henkisesti raskasta. Luottamuksen ja yhdenvertaisuuden tunne syntyy helpommin oman yhteisön jäsenen kanssa, vaikka tämä olisikin tulkin roolissa.

Kaikki haastattelemamme tulkit tekevät asioimis-, opiskelu- ja seminaaritulkkauksia, sekä käännöstöitä. Kaikki paitsi tulkki D mainitsevat työympäristöökseen kokoukset, konferenssit ja viranomaistilaukset. Pisimpään tulkin töitä tehneet Tulkit A ja B tekevät oikeustulkkauksia. He kertovat myös tulkanneensa ulkomailla konferensseissa. Tulkit A, B ja C ovat kaikki toimineet kuurosokean tulkkina ulkomaanmatkalla. Tulkit B ja C sanovat tekevänsä teatteritulkkauksia, ja Tulkki C erittelee vielä tulkanneensa oopperaa. Vain Tulkki C mainitsee kuurosokeiden leirit työympäristökseen.

Kaikkien haastateltavien toimenkuvaan kuuluvat myös käännöstyöt. He ovat toimineet tai toimivat parhaillaan myös YLEn viittomakielisissä uutisissa, joissa he kääntävät suomenkielisiä uutisia viittomakielelle.

6.3 Työkielet

Haastateltavillamme oli hyvin vaihteleva kattaus työkieliä. Kaikki listasivat työkielikseen suomalaisen viittomakielen, kirjoitetun suomen kielen ja kansainvälisen viittomisen. Tulkki D tulkkaa kansainvälistä viittomista vain arkipäiväisissä tilanteissa, mutta muut tulkit käyttävät sitä työkielenään myös vaativan tason tulkkauksissa, esimerkiksi seminaareissa.

Tulkit A, B ja C listaavat työkielekseen amerikkalaisen viittomakielen. Tulkki B kertoo osaavansa myös ruotsalaista viittomakieltä, mutta tulkkaa mielellään vain sen ollessa lähdekielenä. Tulkit kertovat, että vieraiden viittomakielten taito on hankittu itsenäisesti. He ovat ystäväystyneet muita viittomakieliä käyttävien ulkomaalaisten kuurojen kanssa ja oppineet uuden kielen sitä kautta. Kansainvälinen viittominen on myös opittu ulkomaalaisten ystävien kautta ja kuurojen kansainvälisissä tapahtumissa. Tulkki C on ainoa, joka käyttää työkielenään suomenruotsalaista viittomakieltä, joka on hänen toinen äidinkieltensä.

Tulkit A, B ja C mainitsevat tulkaavansa myös "selkoviittomakielelle", eli erityisen kuvailevalle ja selkeälle suomalaiselle viittomakielelle. He kertovat käyttävänsä selkoviittomista työkielenään esimerkiksi silloin, kun asiakas on hyvin vähän suomalaista viittomakieltä taitava maahanmuuttaja. Tulkki B on ainoa,

joka tulkkaa myös viitotulle puheelle. Se ei ole erillinen kieli, vaan kommunikaatiomenetelmä (Mesch 2004, 20). Tulkit C ja D luettelevat työkielikseen myös taktiilin viittomakielen, mutta kuten viitottu puhe, tämä ei ole itsenäinen kieli, vaan viittomakieleen perustuva kommunikaatiomenetelmä (Mesch 2004, 21).

6.4 Yhteistyö kuulevien tulkkien kanssa

Kaikki haastateltavat kertovat työskentelevänsä kuulevien tulkkiparien kanssa. Tulkit A ja B arvioivat karkeasti tekevänsä tulkkaustoimeksiannoistaan noin puolet kuulevien tulkkien kanssa. Tällaisten tilausten määrä kuitenkin aina vaihtelee ajoittain: joskus niitä on tiheään, joskus harvoin. Kahdella muulla haastateltavallamme kuulevan tulkkiparin- tai tiimin kanssa työskentely on harvinaisempaa. Tulkki C sanoo työskentelevänsä useammin kuuron parin kanssa, ja Tulkki D sanoo kokemuksensa yhteistyöstä kuulevien tulkkien kanssa olevan vielä vähäistä. Hän kuitenkin toivoo lisää kokemusta sekä yhteistyötä kuulevien tulkkien kanssa.

Kaikki tulkit ovat myönteisiä yhteistyötä kohtaan. Heidän mielestään on selkeästi tilanteita, joissa molempien tulkkien läsnäolo on tarpeellista ja hyödyllistä. Näitä ovat luonnollisesti tilanteet, joissa käytetään yhtä tai useampaa puhuttua kieltä, joita kuuro tulkki ei voi vastaanottaa. Kahden kuuron muodostama tulkkipari koetaan mielekkäämmäksi tilaisuuksissa, joissa käytetään tulkkauksena rele- tai peilitulkkausta (n=3). Peilitulkkauksella on tulkkauksen muoto, jossa tulkki kopioi ja välittää lähteestä tulevan kaiken kielellisen informaation yleisölle tai tulkkiparilleen (Boudreault 2005, 329-330). Haastateltavien mukaan kahden kuuron tulkin ajatusmaailma ja viittomakielentaito ovat keskenään yhteneväisempiä, kuin kuuron ja kuulevan tulkkiparin välillä. Eroavaisuudet voivat johtaa siihen, että tulkkiparilla on keskenään hankaluuksia ymmärtää välitettävää tulketta, eikä tulkkauksella etene sujuvasti. Näistä syistä haastateltavamme pitivät kuuroa tulkkiparia parempana vaihtoehtona esimerkiksi viittomakielisissä tilaisuuksissa, joissa ei käytetä puhetta. Tulkki C nostaa esiin erityisesti vieraan viittomakielen peilitulkkauksen, joka on hänen mukaansa toimivampaa kuuro-kuuro-tulkkiparina.

Pyysimme haastateltaviltamme esimerkkejä tilanteista, joissa he toimivat yhden tai useamman kuulevan tulkin kanssa. Tulkki A jakaa tilanteet niin, että useimmiten kuurosokean asiakkaan kanssa hän toimii kuuron tulkkiparin kanssa, ja maahanmuuttaja asiakkaan kanssa työpari on kuuleva. Tilanteet voivat olla mitä vain kurseista lääkärin vastaanottoon ja seminaareihin. Hän toivoisi paikoin enemmän kuuleva-kuuro-tulkkipareja erityisesti opiskelutulkkauksitilanteissa:

“Nuorelle kuurolle on raskasta seurata koko päivän kuulevan tulkin tulkkausta. Kuulevan tulkkauskieli ei ole luonnollista viittomakieltä, joten opiskelijan on pinnisteltävä seuratessaan sitä. Olisi ihanaa, jos tulevaisuudessa voitaisiin käyttää kuuleva-kuuro-tulkkipareja. Kuuleva tulkki tulkkaisi viittomakielelle tilanteessa puhutut asiat, ja kuuro tulkki välittäisi sen opiskelijalle luonnollisella viittomakielellä. Opiskelijan olisi sitten kevyempää seurata opetusta. Toivoisin tätä enemmän tulevaisuudessa.”

Tulkki B on samaa mieltä opiskelutulkkauksen järjestämisestä. Hän kuitenkin tuo ilmi hankaluuksia, joita on kohdannut kuulevien tulkkien kanssa. Hänen mukaansa joillakin iäkkäämmillä tulkeilla on asenneongelma kuuroja tulkkeja kohtaa. He eivät näe kuuron tulkin läsnäoloa tarpeelliseksi, eivätkä siksi ole suostuvaisia yhteistyöhön. Joskus Tulkki B on jopa ottanut yhteyttä kuulevan tulkin esimieheen, jotta voisi pyytää toimeksiannolle toisen tulkin. Tulkki B on toiminut näin silloin, kun on tiennyt yhteistyön olevan erityisen hankalaa tietyn kuulevan tulkin kanssa. On myös tilanteita, jolloin Tulkki B ei halua parikseen kuulevaa tulkkia, sillä jotkut heistä ottavat vastaan toimeksiantoja, joihin heidän taitonsa eivät riitä. Tällöin suurin osa vastuusta jää kuurolle tulkille tai tulkkauksen laatu kärsii huomattavasti.

Tulkki B kertoo konkreettisia esimerkkejä siitä, kuinka yhteistyö kuulevan tulkin kanssa toimii. Kuurosokean asiakkaan harrastuksen tulkkauksessa kuuleva tulkki tulkkaa puheella tulevan informaation kuurosokealle, kun taas kuuro tulkki opastaa, kuvailee ympäristöä ja kertoo mitä siinä tapahtuu. Maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa asioidaan usein virastossa. Kuuleva tulkki tulkkaa puheen viittomakielelle, josta kuuro mukauttaa viestin asiakkaalle sopivan tasoiseksi kieleksi, kuten selkoviittomakielelle. Kansainvälisissä tilanteissa kuuro ja kuuleva tulkki tekevät yhteistyötä esimerkiksi konferensseissa, joissa pääkielenä on englanti.

Tulkki C antaa esimerkkejä tilanteista, joissa on toiminut kuulevan tulkkiparin kanssa. Näitä ovat muun muassa Suomen ja ulkomaan matkat, poliisikuulustelut, seminaarit ja konferenssit. Tulkki D kertoo saaneensa kokemusta yhteistyöstä lähinnä käännöstöiden merkeissä. Kuuleva tulkki voi tarkistaa käännöksen suomen kielen ja sen oikeellisuuden. Hän voi myös ehdottaa sopivia suomenkielisiä ilmaisuja ja lauserakenteita, jotka eivät välttämättä ole tuttuja kuuroille tulkkille. Tulkki D:n mielestä tämä yhteistyö käännöstoissa on toimivaa ja hyödyllistä.

6.4.1 Valmistautuminen

Haastatellut tulkit kuvailevat valmistautumista toimeksiantoihin, joissa on kuuleva tulkkipari tai -tiimi. Lyhyemmät asioimistilanteet eivät vaadi pitkää valmistautumista: ennen toimeksiantoa tulkit tapaavat, juttelevat hetken tulevasta tilanteesta ja etenevät sitten tulkkaukseen (n=3). Suuremmat tilaisuudet, kuten konferenssit, vaativat kattavampaa valmistautumista. Tulkki B kuvailee prosessia näin:

“Ennen toimeksiantoa kuuleva tulkki hankkii etukäteismateriaalin ja minä etsin ja kerään viittomat. Selvitämme myös, millainen tilaisuuden ympäristö on ja keitä siinä on mukana. Esimerkiksi konferensseissa teemme niin, että ensin keräämme materiaalin ja sitten otan yhteyttä asiakkaaseemme kysyäkseni, onko jotain muuta, mikä pitäisi huomioida. Työkokemukseni kautta voin sanoa tämän olevan toimiva tapa menetellä. Olen huomannut, että jos toimimmekin päinvastoin, ja kuuleva tulkki ottaa asiakkaaseen yhteyttä, niin asiakas hätäntyy herkästi. Olen miettinyt, mistä tämä johtuu ja pohtinut omaani ja kuulevan tapaa lähestyä asiakasta. Hätäntyminen voi johtua kielestä, jolla kuuleva tulkki ottaa yhteyden asiakkaaseen. Itse lähetän yleensä viitotun videoviestin asiakkaalle. -- Myös kysymystapa vaikuttaa asiakkaan reaktioon. Jos kysyn esimerkiksi kuurosokealta asiakkaalta, onko huomiossa päiväohjelmassa jotain erityistä, hänen on helppo vastata. -- Kuulevan tulkin tapa taas usein on kysyä yleisesti, millainen huomiosen ohjelma on. Tämä saa asiakkaan usein hämilleen, eikä hän osaa välttämättä vastata muuta kuin: “En tiedä, katsotaan.”

Myös Tulkki A kertoo tulkkaustavoista sopimisesta:

“Jos luennon kielenä on englanti, sovin kuulevan tulkin kanssa, millä kielellä hän syöttää minulle esimerkiksi virallisia termejä. Tulkkauko hän ne englannista suomalaiselle viittomakielelle, josta minä tulkkauko ne kan-

sainväliselle viittomiselle? Vai välittääkö hän minulle termit alkuperäisessä muodossaan, josta tulkkaan ne? Tällaisista asioista keskustelemme etukäteen.”

Tulkki C kertoo kuulevan tulkkiparin tai -tiimin kanssa sovittavien asioiden olevan tulkkaukseen, vastuualueet ja käytettävät viittomat. Hänestä yhdessä valmistautuminen on tärkeämpää, kun työskennellään tulkkitiimissä: sovitaan, kuka on kenenkin pari, kuka syöttää tulketta kenelle, ja mikä on kenenkin vastuualue. Valmistautuminen voidaan aloittaa jo viikkoa tai paria ennen tilaisuutta. Parin kanssa työskennellessä edellä mainitut asiat ovat usein jo valmiiksi selkeitä, joten yhteisten viittomien sopiminen ennen tilannetta riittää ja valmistautumiseen ei tarvitse käyttää niin paljon aikaa. Tulkki D ei kerro aiheesta laajasti, mutta korostaa valmistautumisen riippuvan jokaisen tilanteen luonteesta ja aiheesta. Muun muassa viittomien tarkistaminen on tärkeää.

6.5 Haasteet

Kuurot tulkit ovat erikoisessa roolissa yhteisössään: he ovat sen täysiä jäseniä, mutta toimivat myös kommunikaatioväylänä muihin yhteisöihin. Meitä kiinnosti tietää, kuinka haastateltaviemme asiakkaat ovat suhtautuneet heihin työkentällä. Ovatko he törmänneet heihin kohdistuviin ennakkoluuloihin tai muihin negatiivisiin reaktioihin toimeksiannoissaan?

Pidempään tulkkina työskennelleet Tulkit A ja B kertovat uransa alkuaikoina kohdanneensa kummeksuntaa kuuroilta asiakkailtaan. He ihmettelivät, miksi paikalla on kuuro tulkki ja mitä hän tekee. Nykyään yhteisö on jo tottunut kuuroihin tulkkeihin, joten uransa alussa oleva Tulkki C on yllätyksekseen huomannut vastaanoton olevan positiivinen. Asiakkaat voivat toimia luontevasti, vaikka hän on paikalla. Tulkki A kertoo erityisesti maahanmuuttaja-asiakkaiden olevan jopa huojentuneita kuuron tulkin läsnäolosta. He saavat tulkeista turvallisuuden tunnetta ja samaistumis pohjaa. Joskus kuuleville asiakkaille pitää selventää kuuron tulkin tarpeellisuus, esimerkiksi sillä, ettei viittomakieli ole kansainvälistä. Tulkki B lisää vielä, että kuurojen tulkkien on osattava käyttäytyä sopivalla tavalla myös vapaa-ajalla, jotta säilyttäisivät luottamuksen vaitiolovelvollisuudesta yhteisönsä keskuudessa.

Tulkki C:n mielestä tulkkaustöitä riittää kuuroille tulkille hyvin. Kalenteri saattaa näyttää pidemmälle katsottaessa melko tyhjältä, mutta täyttyy kuitenkin ajan- kohdan lähestyessä. Tilausten tullessa kalenteriin usein lyhyellä varoitusajalla on vaikeampi tehdä pidemmän tähtäimen suunnitelmia, mutta joka ammatissa on varjopuolensa. Ennen tulkiksi valmistumista Tulkki C oli epäileväinen, josko töitä on tarpeeksi, mutta hän on yllätynyt positiivisesti. Tulkki A sen sijaan on aivan päinvastaista mieltä. Hänen mukaansa kuurojen tulkkien työtilanne on heikko. Valitettavasti tästä ei ole tutkittua tietoa, joten kummankaan väitteen todenmukaisuutta ei voi tässä opinnäytetyössä varmentaa.

Myönteisistä kokemuksistaan huolimatta Tulkki C huomauttaa, että aiemmin kuurosokea asiakas sai tilata matkalle kaksi kuuroa tulkkia, mutta nyt toisen on oltava kuuleva. Tämä syö toimeksiantoja kuuroilta tulkeilta. Yhdenvertaisuusval- tuutetulle on tehty kantelu vammaisuuden perusteella tapahtuneesta syrjinnäs- tä, koska koulutetun kuuron tulkin tilalta on palkattu kuuleva tulkki, vaikka asia- kas on erikseen pyytänyt kuuroa tulkkia (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2015).Tulkki A sanoo, että Kelan näkökulmasta kuulevien tulkkien palkkaami- nen tilanteisiin, joissa käytetään puhuttua kieltä, on halvempaa kuin kuuron tul- kin palkkaaminen. Kuuro tulkki tarvitsee tällaisessa tilanteessa kuulevan reletul- kin mahdollistamaan tulkkauksen puhutulta kieleltä viittomakielelle. Lisäksi Tulkki A kokee, että aiemmin viittomakielisissä tilaisuuksissa kuuro tulkki on ollut itsestään selvä valinta toimeksiantoon, mutta nykyään hänestä Kela valikoi kuulevia tulkkeja kuurojen tilaisuuksiin.

Tulkki B myös kertoo kuurojen tulkkien työtilanteen hankaloituneen. Kun tulkki- välitys siirtyi Kelalle vuonna 2010, kuuro-kuuleva-tulkkiparit olivat yleisiä, ja töitä riitti kuuroille tulkeille runsaasti. Kelan laintulkinta on kuitenkin muuttunut ja vai- kuttanut kuurojen tulkkien työtilanteeseen negatiivisesti. Esimerkiksi Kelan nä- kökulmasta maahanmuuttajakuurot eivät ole oikeutettuja saamaan tulkkausta kahden viittomakielen välillä, sillä kuulevatkaan eivät saa valtion kustantamaa tulkkausta kahden puhutun kielen välillä. Siispä kuurot tulkit nykyään joutuvat ottamaan melkeinpä kaiken työn minkä saavat, vaikka ammattilaisen taitoihin kuuluu myös osata kieltäytyä toimeksiannoista, joihin ei tunne kykenevänsä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tavoite oli tuoda tulkkausalalle tietoa kuurojen tulkkien tekevästä työstä. Saimme valitsemallamme tutkimusmenetelmällä hyvin tietoa aiheestamme. Haastateltavat kertoivat monipuolisesti työnkuvastaan ja kuulevien kollegoiden kanssa työskentelystä. Vaikka haastateltavia oli vain neljä, on se kuitenkin kattava otanta Suomen kuuroista tulkeista, joita on valmistunut Humanistisesta ammattikorkeakoulusta viisi, ja yksi on parhaillaan koulutuksessa (Johansson 2016). Saamamme tulokset ovat hyvä yleiskuva Suomen kuurojen tulkkien työstä.

Opinnäytetyössämme pyrimme vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Millainen koulutustausta kuuroilla tulkeilla on? Millainen on kuuron tulkin työnkuva? Millaista yhteistyötä kuurot ja kuulevat tulkit tekevät? Saimme tutkimuskysymyksiin monipuoliset vastaukset.

Haastattelemiemme kuurojen tulkkien koulutustausta vaihtelee, mutta kaikilla on jokin toisen asteen koulutus. Yksi tulkeista on valmistunut kuurosokeiden vapaa-ajan tulkiksi. Kaikki ovat valmistuneet tai valmistuvat pian ammattikorkeakoulusta viittomakielentulkiksi. Koulutukselta olisi toivottu enemmän varsinkin vieraiden viittomakielten opetusta. Haastateltavat ovat tehneet ennen tulkkauksia muita viittomakielialantöitä, kuten käännoiksiä ja sanakirjatyötä.

Kuurojen tulkkien työnkuva on laaja. Kaikkien haastateltavien työnkuvaan kuuluu käännoistöitä ja tulkkauksia. Tulkkauksilanteissa viittomakieliset asiakkaat ovat usein kuurosokeita tai maahanmuuttajia. Kaikki haastateltavat tekevät jossain määrin töitä kansainvälisissä ympäristöissä. Kuuro tulkki voidaan tilata paikalle esimerkiksi asioimistilanteeseen, virastoon, harrastukseen, teatteriin, kuurojen tapahtumaan, tai kansainväliseen seminaariin. Kuuroja tulkkia työllistävät siis monipuolisesti erilaiset toimeksiannot. Työkielten kirjo on monipuolinen ja sitä on kartutettu eri tavoin. Vieraat viittomakielet on opittu käytännössä kokonaan vapaa-ajalla oman kiinnostuksen ansiosta. Kuurot tulkit kokevat, että kuulevat ja kuurot asiakkaat suhtautuvat positiivisesti kuuroihin tulkkieihin. Töiden

riittävyys mietityttää. Töitä on tarjolla, mutta haastateltavien mielestä jotkin lain- tulkinnat ja Kelan käytännöt ovat vähentäneet kuuroille tulkeille tarjottavia toi- meksiantoja.

Kaikki haastateltavat tekevät yhteistyötä kuulevien tulkkien kanssa niin tulk- kaus- kuin käännöstöissäkin. Yhteisten toimeksiantojen määrä vaihtelee. Haas- tateltavat suhtautuvat erittäin myönteisesti kuulevien tulkkien kanssa työskente- lyyn, mutta mainitsevat myös suosivansa kuuroa paria viittomakielestä viittoma- kielelle tehtävässä rele- tai peilitulkkauksessa. Vain yksi tulkki mainitsee työs- kennelleensä kuulevien tulkkien kanssa, jotka suhtautuvat negatiivisesti kuuroi- hin tulkkeihin. Kaksi tulkeista kaipaa aivan uudenlaista yhteistyötä kuulevien tulkkien kanssa. He ehdottavat, että opetustulkkaus voitaisiin tehdä reletulk- kauksena, jolloin kuuleva tulkki tulkkaisi opettajan puheesta viittomakielelle, ja kuuro tulkki välittäisi viestin edelleen opiskelijalle. Tällä tavalla kuuro opiskelija saisi kuurosta tulkista äidinkielen kielimallin. Kuuron ja kuulevan tulkin yhtei- nen valmistautuminen toimeksiintoon riippuu siitä, millainen tulkkaus on ky- seessä. Asioimistilanteisiin riittää yleensä lyhyt keskustelu ennen toimeksiannon alkamista. Suurissa yleisötilaisuuksissa ja ryhmätulkkauksissa työnjako täytyy sopia tarkemmin. Kuurot tulkit kertovat ottavansa usein vastuun viittomien tar- kistamisesta, ja kuuleva tulkki hankkii taustamateriaalin.

Opinnäytetyöprosessin aikana opimme enemmän akateemisten tekstien kirjoit- tamisesta ja rakenteesta. Opimme paljon myös haastattelun suunnittelusta, esimerkiksi kysymysten asettelusta, ja toteuttamisesta. Haastatteluiden toteut- taminen oli hyvä tapa tutustua työelämässä oleviin tulkkeihin. Mielestämme opinnäytetyömme on onnistunut katsaus kuurojen tulkkien työhön. Onnistuimme saamaan kattavasti tietoa heidän työnkuvastaan Suomessa. Haastateltavien työurien pituus vaihtelee, mikä toi erilaisia näkökulmia tutkimukseemme. Haas- tattelut onnistuivat teknisesti ja olivat sisällöltään hyödyllisiä.

Tutkimusprosessissamme on myös kehitettävää. Suomessa työskentelevien kuurojen tulkkien määrä ei ole suuri, joten haastatteleamalla heitä kaikkia oli- simme saaneet vielä pätevämmät tulokset tutkimuskysymyksiimme. Esittelem- me analyysimme tulokset opinnäytetyössä anonymisti, mutta haastateltavat ovat tunnistettavissa kuurojen tulkkien vähäisen määrän takia. Tarkkaan määri-

teltty kysymyslomake olisi tukenut haastattelussa saatuja vastauksia. Lomakkeen avulla voisi selvittää tarkemmin esimerkiksi työympäristöjä. Haastatteluisa on voinut käydä niin, että osa tulkeista ei ole muistanut mainita joitakin tiettyjä työympäristöjä tai tyypillisiä toimeksiantoja, emmekä me ole muistaneet kysyä niistä.

Kuurojen tulkkien työtä on tutkittu toistaiseksi niin vähän, että jatkotutkimusaiheita on helppo löytää. Työmme tarjoaa hyvän pohjan uusille tutkimuksille. Olemme käsitelleet kuurojen tulkkien koulutusta ja työnkuvaa pintapuolisesti, mutta mahdollisimman laajasti. Jatkotutkimus voisi syventyä tarkemmin johonkin tiettyyn osa-alueeseen ja hankkia siitä syvällisempää tietoa. Jatkotutkimus voisi keskittyä esimerkiksi seuraaviin aiheisiin: Millainen on kuurojen tulkkien rooli kuurojen yhteisössä? Millaista koulutusta kuurot tulkit toivovat? Tässä opinnäytetyössä kuurojen tulkkien työtä on lähestytty heidän näkökulmastaan ja painotettu tulkkien omaa kokemusta työstään. Jatkotutkimuksissa voisi selvittää muun muassa asiakkaiden ja työnantajien ajatuksia kuuroista tulkeista.

LÄHTEET

- Aro, Markus 2016. Henkilökohtainen tiedonanto 1.3.2016.
- Boudreault, Patrick 2005. Deaf Interpreters. Teoksessa Terry Janzen (toim.) Topics in Signed Language Interpreting: Theory and Practice. Amsterdam: J. Benjamins Pub. Co.
- Collins, Judith M. & Walker, John 2006. What is a Deaf Interpreter? Teoksessa Rachel Locker McKee (toim.) Proceedings of the Inaugural Conference of the World Association of Sign Language Interpreters. Worcester, South Africa. October 31st-November 2nd 2005. Gloucestershire: World Association of Sign Language Interpreters, 79–90.
- Crasborn, Onno 2008. Introduction: What is third language interpreting? Teoksessa Onno A. Crasborn & Lianne van Dijken (toim.) Eflsi 2008 Conference Proceedings. Third Language Interpreting. Netherlands: Gildeprint, 8–12.
- De Wit, Maya 2010. Sign Language Interpreting in Multilingual International Settings. Teoksessa Rachel Locker McKee & Jeffrey Davis (toim.) Interpreting in Multilingual, Multicultural Contexts. Washington, DC: Gallaudet University Press, 226–242.
- Euroopan komissio 2012. Mitä on tulkkkaus välikielestä ("reletulkkkaus"). Viitattu 5.4.2016.
http://ec.europa.eu/dgs/scic/what-is-conference-interpreting/relay/index_fi.htm
- Forestal, Eileen M. 2011. Deaf Interpreters: Exploring Their Processes of Interpreting. Capella University. Väitöskirja.
- Hirsijärvi, Sinikka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsijärvi, Sinikka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Otava. 13.-14., osin uudistettu painos.
- Hoyer, Karin 2000. Vähemmistö vähemmistössä: suomenruotsalaiset kuurot ja heidän viittomakielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 205–215.
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2016. Tulkki välittää ja viestii. Viitattu 3.4.2016. <http://www.humak.fi/opiskelijaksi/tulkki/>
- Johansson, Tuula 2016. Kuurojen tulkkien kokemukset kiinnostavat. Viitattu 3.4.2016.
<http://www.humak.fi/uutiset/kuurojen-tulkkien-kokemukset-kiinnostavat/>

- Jääskeläinen, Aulikki 1985. Kuurojen liiton tulkkitoiminta. Teoksessa Kuurojen Liitto (toim.) Kuurojen Liitto 80 vuotta. Espoo: Kuurojen Liitto r.y., 69–84.
- Kansaneläkelaitos 2015a. Palvelujen järjestäminen. Viitattu 3.4.2016.
<http://www.kela.fi/palvelujen-jarjestaminen>
- Kansaneläkelaitos 2015b. Vammaisten tulkkauspalvelut. Viitattu 3.4.2016.
<http://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelut>
- Kilpeläinen, Ilkka 2015. Kuurot turvapaikanhakijat jäävät syrjään kotouttamisessa. Viitattu 3.4.2016.
http://yle.fi/uutiset/kuurot_turvapaikanhakijat_jaavat_syrjaan_kotouttamisessa/8408525
- Kilpeläinen, Ilkka 2016. Palkittu kuuro aktivisti: Motiivinani ovat ihmisoikeudet. Viitattu 3.4.2016.
http://yle.fi/uutiset/palkittu_kuuro_aktivisti_motiivinani_ovat_ihmisoikeudet/8686726
- Maahanmuuttovirasto 2010. Suomessa vakinaisesti asuvat ulkomaalaiset 31.12.2010. Viitattu 3.4.2016.
http://www.migri.fi/download/14583_Suomessa_asuvat_ulkomaalaiset_2010.pdf?94bb83d07c3ed388
- Maahanmuuttovirasto 2015. Suomessa vakinaisesti asuvat ulkomaalaiset 31.12.2015, ennakkotieto. Viitattu 3.4.2016.
http://www.migri.fi/download/65343_suomessa_asuvat_ulkomaalaiset_12_ennakko_2015.pdf?c2474fd07c3ed388
- Mesch, Johanna 2004. Viitotaan yhdessä. Tietoa taktiilista viittomakielestä. Helsinki: Suomen Kuurosokeat ry.
- Napier, Jemina & McKee, Rachel & Goswell, Della 2010. Sign Language Interpreting: theory and practice in Australia and New Zealand. 2. painos. Sydney: The Federation Press.
- Suomen viittomakielen tulkit ry 2014. Asioimistulkin ammattisäännöstö. Viitattu 3.4.2016.
<http://www.tulkit.net/ammatti/asioimistulkin-ammattisaannosto>
- Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2015. Pöytäkirja 6/2015. Helsinki.
- Van Gils, Gardy 2009. Deaf interpreters: partners or rivals? Teoksessa Onno A. Crasborn & Lianne van Dijken (toim.) Eflsi 2008 Conference Proceedings. Third Language Interpreting. Voorschoten: Gildeprint, 49–53.
- Viittomakieliset Palvelut Aro Oy 2016. Viitattu 3.4.2016.
<http://viparo.com>

LIITTEET

Liite 1: Saatekirje opinnäytetyön haastateltaville

Hei!

Olemme kaksi viimeisen vuoden viittomakielentulkkiopiskelijaa, jotka tekevät opinnäytetyötä tilaajanaan Viittomakieliset Palvelut Aro Oy. Työmme aiheena on kuurot tulkit ja heidän työnkuvansa sekä yhteistyö kuulevien tulkkien kanssa. Lähestymme nyt sinua kysyäksemme, olisitko kiinnostunut toimimaan haastateltavanamme opinnäytetyön tutkimusmateriaalia varten? Haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluina, jossa paikalla ovat sinä haastateltava, sekä me opinnäytetyön tekijät. Nimeäsi ei paljasteta myöhemmin opinnäytetyössä, mutta joidenkin vastausten perusteella henkilöllisyyden tunnistaminen on kuitenkin mahdollista. Haastattelut tallennetaan videomuotoon myöhempää analyysia varten. Videomateriaalia ei näytetä, eikä levitetä ulkopuolisille, ja se tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua. Haastattelun teemat pyörivät aiheemme ympärillä, eli työnkuvassasi sekä koulutustaustassasi.

Haastattelut toteutetaan tammi-helmikuussa, ja tarkemman ajankohdan voimme sopia kunkin haastateltavan kanssa erikseen. Toivoisimme sinun myös olevan käytettävissä sähköpostitse vielä haastattelun jälkeen, mikäli meillä ilmenee vielä jatkokysymyksiä tai tarkennuksia.

Olisimme todella kiitollisia, jos lähdet mukaan tutkimukseen! Aihetta on tutkittu erittäin vähän Suomessa, joten tutkimuksemme olisi merkittävä yhteiselle työkentällemme. Kiitos jo tässä vaiheessa!

Ystävällisin terveisin,

Kiia-Riikka Nurmi ja Anniina Paanala

Liite 2: Kuvauslupa

Annan luvan Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijoille nauhoittaa haastatteluni _____:ssa ____/____2016.

Nauhoitteita saa käyttää aineistona Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelman opiskelijoiden opinnäytetyössä. Tallenne tuhoetaan työn valmistuttua.

Aineistoa saa näyttää viittomakieliselle lehtorille.

Kyllä / Ei

Aineistoa saa näyttää opinnäytetyötä ohjaavalle lehtorille.

Kyllä / Ei

__ / __ 2016

Allekirjoitus

Nimen selvennys:

Liite 3: Haastattelun kysymyspatteristo

- Mikä on työnimikkeesi?
- Kuinka kauan olet toiminut kyseisellä nimikkeellä?
- Miten olet päätenyt kyseiseen työhön?
- Minkälainen koulutustaustasi on?
 - o Onko sinulla tulkin työhön liittyvää koulutusta?
 - o Miksi päätit hankkia virallisen koulutuksen?
 - o Onko koulutus ollut mielestäsi hyödyllinen työssäsi, esim. työkielten näkökulmasta? Jos kyllä, niin miten? Jos ei, niin miksi näin?
 - o Onko koulutusmahdollisuuksia ollut saatavilla riittävästi?
 - o Ovatko koulutukset olleet riittävän laajoja?
- Miten itse kuvailisit työnkuvaasi?
 - o Millaisten asiakasryhmien kanssa työskentelet (kv, krs...)?
 - o Mitä työkieliä käytät?
 - o Tulkkaatko yksin, parin tai ryhmän kanssa?
 - o Millaisissa tilanteissa tulkkaat (asioimistilanteet, seminaarit, opiskelu ympäristöt...)?
 - o Tulkkaatko myös Suomen rajojen ulkopuolella?
 - o Teetkö tulkkauksen lisäksi myös kääntämiseen liittyviä toimeksiantoja?
 - o Voisitko vapaasti kuvailla paria työssäsi tyypillistä toimeksiantoa?
- Millaisissa tilanteissa olet yhteistyössä kuulevien tulkkien kanssa?
 - o Onko yhteistyö tilanteelle hyödyllistä?
 - o Kuinka usein tällaista yhteistyötä teet?
 - o Voisiko yhteistyötä olla mielestäsi vielä enemmän tai päinvastoin vähemmän?
 - o Millaista yhteistyötä käytännössä on (esim. etukäteisvalmistautuminen, työnjako)?
 - o Millaisten asiakkaiden kohdalla teet yhteistyötä kuulevan/kuulevien tulkkien kanssa?
 - o Voisitko vapaasti kuvailla paria työssäsi tyypillistä toimeksiantoa, joissa on työparina tai työryhmän jäsenenä kuuleva/kuulevia tulkkia?